

Krawczyk, Władysław

Proboszcz pasterzem wspólnoty parafialnej

Studia Płockie 9, 223-242

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Władysław Krawczyk

PROBOSZCZ PASTERZEM WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

Treść: Wstęp. I. Soborowe określenie proboszcza. II. Dobro duchowe wiernych najwyższym kryterium prawnej pozycji proboszcza i jego posługiwania: 1. Obsadzanie proboszcza. 2. Duszpasterskie posługiwanie. 3. Trwałość proboszcza na urzędzie. Zakończenie.

WSTĘP

Mówiąc obecnie o pozycji proboszcza we wspólnocie Kościoła partykularnego i jego misji we wspólnocie parafialnej, trzeba mieć na uwadze zarówno przepisy kodeksowe, jak i ustawodawstwo posoborowe. Musimy sobie zdawać sprawę z tego, że kodeks, chociaż formalnie nie został odwołany i nadal posiada swą moc obowiązującą, ma stosunkowo mały aspekt duszpasterski. A jeśli traktuje o duszpasterstwie, to wydaje się uwzględniać rodzaj społeczeństwa, który mógł istnieć w Europie Zachodniej w końcu XIX w. Dlatego też w naszych rozważaniach oprzemy się przede wszystkim na ustawodawstwie posoborowym, które ma, podobnie jak Sobór Watykański II, charakter wybitnie duszpasterski i uwzględnia rzeczywistość nam współczesną, nie pomijając przy tym ustawodawstwa kodeksowego, które w świetle ustawodawstwa posoborowego uzyskało nową wykładnię.

I. SOBOROWE OKREŚLENIE PROBOSZCZA

Sobór Watykański II w Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus” podaje nową definicję proboszcza: „Ze szczególnego zaś względu współpracownikami biskupa są proboszczowie, którym jako właściwym pasterzom, powierza się pieczę nad duszami w określonej części diecezji pod zwierzchnictwem biskupa”¹.

Aby lepiej uwypuklić soborowe aspekty proboszczowskiego posługiwania duszpasterskiego, przedstawionego już w samej definicji proboszcza, przypomnijmy definicję podaną przez Kodeks: „Proboszczem jest kapłan lub osoba moralna, którym parafia została nadana jako tytuł z obowiązkiem sprawowania duszpasterstwa w zależności od miejscowego ordynariusza”².

¹ Dekret o pasterskich zadaniach biskupów (DB) n. 30, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 223—259. Por. E. Szafrowski, Inspiracje soborowe w zakresie prawa kanonicznego, „Prawo Kanoniczne” 14 (1971) nr 1—2, s. 22.

² Kan. 451 § 1; Biskupski, Stanowisko proboszcza w świetle prawa kanonicznego, Płock 1966, s. 11 n.

Z kodeksowej definicji proboszcza wynika, że podmiotem posiadania parafii może być zarówno osoba fizyczna, którą musi być, jak widać z definicji, tylko kapłan, jak i osoba moralna, np. kapituła lub jakiś zakon. W drugim wypadku podmiot jest w dużej mierze fikcyjny, gdyż wszystkie czynności duszpasterskie w parafii, złączonej z osobą moralną, wykonuje nie osoba moralna, ale osoba fizyczna w formie wikariusza aktualnej danej osoby moralnej. Tego rodzaju połączenie parafii z osobą moralną nastęrczało wiele trudności, gdyż nie zawsze dobro osoby moralnej szło w parze z dobrem duchowym wiernych, a faktyczny duszpasterz w tej parafii jako wikariusz osoby moralnej nie zawsze mógł decydować w sprawach dotyczących się duszpasterstwa. Sam prawodawca takie połączenie uważa za formę szczególną i nadzwyczajną i dlatego zezwolenie na tego rodzaju nadawanie parafii zastrzega sobie samemu³.

Następnym ważnym elementem kodeksowej definicji jest nadanie parafii proboszczowi „jako tytuł”, co zakłada niejako element quasi-własności, mającej swoje uzasadnienie w starej zasadzie „*Officium propter beneficium*”, przez co kodeks na pierwszym miejscu stawia sprawę dobra osobistego beneficjanta, a dopiero na drugim miejscu obowiązki duszpasterskie z tym beneficjum związane. Obecnie sformułowania soborowe i posoborowe zmieniają ten stan prawny podkreślając zasadnicze dobro, które jest dobrem duchowym wiernych w parafii.

Biorąc pod uwagę elementy nowej definicji proboszcza podanej przez Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele oraz elementy kodeksowej definicji pokrótce powyżej analizowane, należy powiedzieć, że istnieją różnice, i to zasadnicze.

Definicja soborowa kładzie akcent na inne elementy, a mianowicie akcent ten spoczywa na słowach: „pasterz” i „piecza nad duszami”⁴.

„Pasterz” to nowy termin i często używany na oznaczenie proboszcza w słownictwie soborowym w przeciwieństwie do słownictwa kodeksowego, gdzie mało jest używany nie tylko na oznaczenie proboszcza, ale i biskupa. Taki stan rzeczy w ustawodawstwie przedsoborowym ma swoje uzasadnienie w tym, że kodeks używał prawie wyłącznie terminologii ściśle prawnej, a nadto termin „pasterz” był niemile widziany z racji swojej analogii do protestanckiego terminu „pastor”⁵. Użycie słowa pasterz na oznaczenie proboszcza ma swoją głęboką wymowę biblijną i teologiczną, ponieważ nawiązuje do osoby Chrystusa, najbardziej autentycznego Pasterza, oraz ukazuje poprzez analogię, na czym zasadza się misja proboszcza i w jaki sposób winna być sprawowana. Jak z tego wynika, synonimem proboszcza jest tutaj pasterz, termin w dokumentach soborowych używany przede wszystkim na oznaczenie biskupa⁶.

Przez użycie tego samego terminu „pasterz” na oznaczenie zarówno proboszcza, jak i biskupa, Sobór ukazał między nimi pewną analogię, tym bardziej oczywistą, że na tym miejscu dokument mówi o stosunku kapłana do biskupa.

W definicji soborowej ten stosunek proboszcza do biskupa wyraża się

³ Kan. 452 § 1; Por. S. Biskupski, dz. cyt., s. 14.

⁴ E. Szafrowski, Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu, Warszawa 1968, s. 96.

⁵ E. Szafrowski, art. cyt., s. 64.

⁶ DB n. 2; Konstytucja dogmatyczna o Kościele (KK) n. 21, 22, 24, 28, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 77—175.

w słowach „szczególny współpracownik biskupa”. Dokumenty soborowe w wielu wypadkach⁷ nazywają wszystkich kapłanów współpracownikami biskupa, jednak proboszcz jest współpracownikiem „ze szczególnego względu”, jak to podkreśla definicja soborowa. Takie wyróżnienie proboszcza w jego stosunku do biskupa jednocześnie jest podkreśleniem szczególnego miejsca proboszcza w pasterskiej trosce o Kościół partykularny.

To szczególne powiązanie proboszcza z biskupem ma swoje uzasadnienie nie tylko, jak już wyżej powiedzieliśmy, w partycypacji w tym samym Kapłaństwie Chrystusowym, ale przede wszystkim w tym, że proboszcz, jak mówi definicja, jest pasterzem w „określonej części diecezji”. Jeżeli zaś parafia jest „częstką diecezji, której przewodniczy biskup jako właściwy, zwykły i bezpośredni, choć pod zwierzchnictwem papieża, pasterz⁸, to i proboszcz, pasterz tej części, siłą rzeczy stoi w stosunku łączności i zależności od biskupa. Stąd wynika, jako rzecz oczywista i konieczna, że proboszcz winien pozostawać w stosunku do biskupa, pełnoprawnego pasterza, jako osoba uzależniona, podporządkowana i współpracująca⁹, co Sobór jeszcze raz podkreśla *expressis verbis* na końcu definicji w słowach „pod zwierzchnictwem biskupa”. Dlatego też w tym znaczeniu można by nazwać proboszcza bardzo bliskim współpracownikiem biskupa w „określonej części diecezji”¹⁰. Przez to uzależnienie oraz ścisłą współpracę proboszcz poprzez swoją osobę uobecnia w parafii biskupa. W sposób wyraźny mówi o tym Konstytucja dogmatyczna o Kościele: „Proboszczowie w poszczególnych lokalnych zgromadzeniach wiernych czynią obecnym w pewnym sensie samego biskupa, z którym jednoczą się ufnie i wielkodusznie”¹¹.

Mimo tej ścisłej łączności zachodzącej między proboszczem a biskupem oraz uzależnienia duszpasterskiego posługiwania proboszcza od funkcji urzędu biskupiego, należy powiedzieć, co zresztą sama definicja podkreśla, że proboszcz na terenie swojej parafii jest pasterzem właściwym. „Pastores proprii” zostało przetłumaczone w języku polskim na „pasterze właściwi”. Jednak niektórzy z kanonistów, komentatorów i tłumaczy soborowych dekretów¹², wychodząc z założenia, że słowo łacińskie „proprius” jest wieloznaczne, są zdania, że właściwym tłumaczeniem, bardziej oddającym rzeczywistość posługiwania proboszcza, jest tłumaczenie „własny”. Władza bowiem proboszcza na terenie powierzonym jest nie tylko właściwa, ale i własna w znaczeniu technicznym tego słowa. Stąd słuszniej należałoby nazywać proboszcza pasterzem własnym¹³.

Pasterzowanie proboszcza w parafii według definicji ma być typowo służebne. Samo zestawienie pasterza proboszcza z Pasterzem-Chrystusem,

⁷ DB n. 28; KK n. 22, 38.

⁸ DB n. 11.

⁹ Por. A. Antweller, *Der Priester heute und morgen*, Achendorf — Westfalia 1967, s. 65.

¹⁰ Por. S. Kossowski, *Kapłani współpracownicy biskupa w świetle soborowych uchwał*, „Prawo Kanoniczne” 14 (1971) nr 1—2, s. 75—86; C. Floristan, *La paroisse communautaire eucharistique*, Paris 1963, s. 83.

¹¹ KK n. 28; Por. M. Zurowski, *Struktura organizmu Kościoła*. W: *Kościół w świetle Soboru*, Poznań 1968, s. 206.

¹² E. Szafrowski, *Współpracownicy biskupa...* dz. cyt., s. 97.

¹³ S. Kodura, *Nowe aspekty stanowiska proboszcza w świetle prawodawstwa posoborowego*, Warszawa 1973, s. 14 (w maszynopisie — za zezwoleniem Autora). Por. G. Floristan, dz. cyt., s. 132.

„który nie przyszedł, aby Mu służyło, ale aby służyć”...¹⁴, mówi o służebnej funkcji proboszcza. Ten służebny charakter posługiwania proboszcza jeszcze raz został podkreślony w Dekrecie „Christus Dominus” nazywając go „sługą wszystkich owiec”¹⁵. Papież Paweł VI w swym przemówieniu do uczestników XVI Tygodnia Duszpasterskiego w Rzymie, wygłoszonym w dniu 9 XI 1966 r., podobnie podkreśla, że „proboszczowie są pasterzami, pozostającymi na najbardziej bezpośredniej służbie społeczności wiernych”¹⁶. Tak rozumiana funkcja proboszcza jako sługi jest jak najbardziej zgodna z powszechnie dziś przyjętym w Kościele rozumieniem urzędu jako służby, bowiem „posługiwanie istnieje dla Kościoła i jego misji, a nie Kościół dla posługiwania”¹⁷. Proboszcz służąc swoim braciom w parafii uobecnia Chrystusa oraz wypełnia służebną rolę służenia Kościoła światu¹⁸.

Porównując soborowe określenie proboszcza z definicją kodeksową oraz po przeprowadzonej wyżej analizie można stwierdzić, że stanowisko proboszcza w parafii zostało docenione i co ważniejsze, posługiwanie jego jest bardziej nastawione na dobro duchowe wiernych zgodnie z posłannictwem Kościoła, który, jak czytamy w dokumentach Soboru, jest „z natury misyjny”¹⁹. Sobór nadto uczynił proboszcza bardziej odpowiedzialnym za budowanie Mistycznego Ciała Chrystusa we wspólnocie Kościoła partykularnego, jaką jest parafia, i w całym Kościele Powszechnym. A więc można powiedzieć, że proboszcz w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II nabrał cech uniwersalizmu²⁰ całego Kościoła²¹.

Ponadto Sobór Watykański II nadając roli proboszcza charakter bardziej służebny uwspółcześnił i bardziej dostosował posługę jego do wymogów mentalności człowieka, co jest bardziej zgodne i dostosowane do Ewangelii i powołania Kościoła.

Najbardziej chyba trafnym streszczeniem soborowego pojęcia proboszcza i jego posługi jest 102 Statut Synodu Rzymskiego z 1960 roku: „Niech proboszcz uważa siebie przede wszystkim za pasterza dusz (pastor animarum). Z tej racji idąc za przykładem Boskiego Mistrza, niech całą swoją działalność nastawi na szukanie i zachowywanie dusz, które zostały powierzone jego troskliwości, których pieczę powierzył mu Bóg, a za które Chrystus umarł”²².

¹⁴ Mk 10, 45; Por. J 13, 12—17; 1 Kor 9, 19; Por. F. Klostermann, *Demokracja i hierarchia w Kościele*, „Collectanea Theologica” 43 (1973) II, s. 17—20.

¹⁵ DB n. 30. Por. W. Kasper, *Nowe akcenty w dogmatycznym rozumieniu służby kapłańskiej*, „Concilium” 1—5 (1969), s. 165.

¹⁶ „L'Observatore Romano” z dnia 10.X.1966 r., tłumaczenie polskie „Ateneum Kapłańskie” 5 (1966), s. 259.

¹⁷ A. Hastings, *Teologiczny problem rodzajów posługiwania w Kościele*, „Concilium” 1—5 (1969) s. 177.

¹⁸ S. Głowa, *Kapłaństwo według Soboru*. W: *Kościół w świetle Soboru*, Poznań 1968, s. 206. Por. A. Antweller, dz. cyt., s. 66 n.

¹⁹ Dekret o działalności misyjnej Kościoła (DM) n. 2, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 421—481. Por. J. Wosiński, *Odpowiedzialność misyjna Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie” 72 (1969), s. 44—54; F. Zapłata, *Misyjny charakter Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie” 69 (1966), s. 326—336.

²⁰ W. Granat, *U podstaw humanizmu chrześcijańskiego*, Poznań 1976, s. 169—172.

²¹ R. Łukaszyk, *Troskliwi współpracownicy urzędu biskupiego*, „Collectanea Theologica” 38 (1968) IV, s. 25—34.

²² E. Sztafrowski, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej*, t. 1, Warszawa 1976, s. 406, dop. 6. Por. C. Floristan, dz. cyt., s. 86 n; K. Rahner, *La paroisse*, Paris 1961, s. 33 n.

II. DOBRO DUCHOWE WIERNYCH NAJWYŻSZYM KRYTERIUM PRAWNEJ POZYCJI PROBOSZCZA I JEGO POSŁUGIWANIA

1. OBSADZANIE PROBOSZCZA

1). UPRAWNIENIA KOMPETENTNEGO PRZEŁOŻONEGO

Właściwym, zwykłym i bezpośrednim pasterzem, tworzącym wokół siebie Kościół partykularny i sprawującym w nim posługę w imieniu Chrystusa²³, jest biskup.²⁴ Chociaż zatem swoje zadanie spełnia razem ze swymi kapłanami²⁵, to jednak główna i ostateczna odpowiedzialność za dobro duchowe dusz w diecezji spoczywa na biskupie²⁶. Wobec takiego teologicznego ustawienia pozycji biskupa w Kościele partykularnym²⁷ należałoby wnioskować, że biskup w obsadzaniu proboszcza winien posiadać wolną rękę²⁸.

Jednak w dotychczasowym ustawodawstwie kodeksowym faktyczna władza biskupa w obsadzaniu proboszcza była ograniczona. Miało to miejsce przy tzw. parafiach zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej²⁹, przy parafiach, w odniesieniu do których miał zastosowanie przywilej wyboru lub prezenty³⁰, przy egzaminie konkursowym³¹ oraz w wypadku wyborów ludowych³².

Ograniczenia te często krępowały swobodę biskupa, a niekiedy cierpiało na tym nawet dobro duchowe wiernych. Bardzo ostro ten problem występował szczególnie przy prowizji zależnej, gdzie biskup był niekiedy zmuszony nadawać urząd osobie, która wprawdzie miała wymagane prawem kwalifikacje, ale mniejsze lub mniej stosowne w danych okolicznościach w porównaniu z innymi kandydatami³³.

Sobór Watykański II biorąc pod uwagę uciążliwość dotychczasowego prawodawstwa kodeksowego w tej materii podjął decyzję zniesienia wszelkich ograniczeń władzy biskupa przy nadawaniu parafii³⁴. Ostatecznie sprawa została uregulowana przez papieża Pawła VI w motu proprio „Ecclesiae Sanctae”³⁵: „Dobro dusz domaga się, ażeby biskup posiadał odpowiednią swobodę, by mógł właściwie i sprawiedliwie nadawać urzędy i beneficja, nawet nieduszpasterskie, bardziej godnym duchownym. Sama Stolica Apostolska nie rezerwuje sobie więcej nadawania urzędów lub beneficjów, czy

²³ DB n. 2.

²⁴ DB n. 11.

²⁵ Jak wyżej.

²⁶ KK n. 20, 28.

²⁷ Por. DB n. 11—20; KK n. 20—27; K. Rahner, Episkopat w nauce Vaticanum II, „Concilium” 1—10 (1965—66), s. 161—166; W. Corecco, Biskup głową Kościoła partykularnego, protektorem i obrońcą karności lokalnej, „Concilium” 1—10 (1968), s. 443—445; W. Bertrams, De analogia quoad structuram hierarchicam inter Ecclesiam universalem et Ecclesiam particularem, „Periodica” 56 (1967), s. 267—308.

²⁸ Kan. 459 § 1.

²⁹ Kan. 1435. Por. S. Biskupski, dz. cyt., s. 64.

³⁰ Kan. 1455 § 1. Por. tamże, s. 65.

³¹ Kan. 459 § 4. Por. tamże, s. 73.

³² Kan. 1452.

³³ Por. J. Rybczyk, Zmiany w prowizji kanonicznej, „Roczniki teologiczno-kanoniczne” 5 (1970), s. 5—13.

³⁴ DB n. 31.

³⁵ Motu proprio Ecclesiae sanctae (MPES) n. 18 § 1 (E. Sztafrowski, Posoborowe Prawodawstwo Kościelne (PPK) t. 1, z. 1, n. 78.

będą one duszpasterskie, czy też nie, o ile nie są konsystorialne. Na przyszłość jest zabronione stosowanie w prawie fundacyjnym jakiegokolwiek beneficjum, tego rodzaju klauzul, które by ograniczały wolność biskupa w jego nadawaniu. Zostają zniesione przywileje nie obciążające, udzielone dotychczas osobom fizycznym lub moralnym, a związane z prawem wyboru, nominacji lub prezentacji na jakikolwiek wakujący urząd czy beneficjum nie konsystorialne; zostają też zniesione zwyczaje i anulowane prawa nominowania, wybierania, prezentowania na urząd lub beneficjum parafialne. Zostaje zniesione prawo dotyczące konkursu, nawet na urzędy czy beneficja nie duszpasterskie.

Co zaś tyczy tzw. wyborów ludowych, tam gdzie one mają miejsce, to do Konferencji Biskupiej należy przedstawienie Stolicy Apostolskiej tego, co będzie uważała za bardziej odpowiednie, aby, o ile to możliwe, zostały zniesione”.

A więc:

- Nie istnieją już wszystkie rezerwy papieskie, podane w kan. 1435. Jednak tu należy zaznaczyć, że nie przekreśliło to prawa Biskupa Rzymskiego do czynienia takich rezerwatów, lecz tylko twierdzi się, że obecnie jest wolą papieża, by nie rezerwować sobie nadawania parafii.
- Nie można na przyszłość w prawie fundacyjnym umieszczać takich klauzul, które by mogły ograniczać wolną rękę biskupa w obsadzaniu parafii.
- Wszystkie przywileje nadane osobom czy to fizycznym, czy moralnym, przyznające prawo wyboru, nominacji lub prezenty, zostają odtąd odwołane.
- Zostają także zniesione zwyczaje i prawa mianowania, wybierania lub prezentowania na stanowisko proboszcza, bez względu na to, w jaki sposób były wprowadzone i niezależnie od formy, w jakiej komuś je przyznano⁸⁶.
- Znosi się prawo konkursu⁸⁷.
- Nadto prawodawca jest za zniesieniem tzw. wyborów ludowych, pozostawiając to do ostatecznej decyzji Konferencji Episkopatu⁸⁸.

Na podstawie powyższej analizy dochodzimy do wniosku, że obecnie treść kan. 455 § 1 winna brzmieć następująco: „Prawo mianowania proboszczów należy do ordynariusza miejsca, bez względu na jakiegokolwiek przeciwne zwyczaje, przywileje i prawa dotyczące wyboru lub nominacji”⁸⁹.

Jak widzimy — biskupi otrzymali bardzo szerokie uprawnienia odnoszące się do obsadzania urzędów proboszczowskich. Takie postawienie sprawy przez Sobór niewątpliwie przyczyni się do sprawniejszego pasterzowania w Kościele partykularnym i przyniesie większe dobro duchowe wiernym.

2) PRZYMIOTY KANDYDATA

Oczywistą jest rzeczą, że kapłan, który jest kandydatem na tak ważną społecznie funkcję, jaką jest duszpasterzowanie na stanowisku proboszcza, winien posiadać walory zarówno natury moralnej, jak i intelektualnej.

⁸⁶ E. Szafrowski, Prawo kanoniczne... dz. cyt., s. 420.

⁸⁷ MPES I, n. 18 § 1 (PPK t. I, z. 1, n. 78).

⁸⁸ Jak wyżej.

⁸⁹ E. Szafrowski, Prawo kanoniczne..., dz. cyt., s. 421.

W kodeksie podaje je kan. 453 § 1: „ażeby ważne zostać proboszczem, trzeba być kapłanem” a w § 2 tegoż kanonu: „kandydat nadto powinien odznaczać się dobrymi obyczajami, nauką, gorliwością o zbawienie dusz, roztropnością oraz innymi cnotami i przymiotami, których prawo powszechne bądź partykularne wymaga do chwalebego rządzenia wakującą parafią”⁴⁰.

Sobór Watykański II zasady kodeksowe nie tylko że nie zniósł, ale je nadal akcentuje, zwracając jednocześnie uwagę na to, że „cały sens obowiązków parafialnych stanowi dobro dusz”⁴¹, które zakłada konieczność władzy kapłańskiej i dlatego w świetle tej zasady winno się badać kandydata od strony jego przymiotów. Niektóre jednak przymioty zostały podkreślone w sposób szczególny.

a) *Dobre obyczaje*

„Prezbiterzy zatem tak winni przewodniczyć, by nie szukając swego, lecz tego co należy do Jezusa Chrystusa⁴², współpracowali z wiernymi świeckimi, zachowywali się wśród nich na wzór Mistrza...”⁴³. Wymagania dobrych obyczajów odnoszą się do ogólnej postawy moralnej kandydata, której wzorem ma być sam Jezus Chrystus. Duszpasterz swoje nauczanie, aby było ono skuteczne, ma obowiązek poprzeć świadectwem swego życia. Jeśli Sobór stawia takie wymagania pod adresem wszystkich duszpasterzy, to tym bardziej można to odnieść do proboszczów jako duszpasterzy „urzędowych”⁴⁴.

b) *Odpowiednia wiedza*

Pismo św. zarówno w Starym⁴⁵ jak i w Nowym Testamencie⁴⁶ domaga się należytej wiedzy od kapłanów. Sama natura przepowiadania i nauczania kapłańskiego domaga się odpowiedniego przygotowania intelektualnego. Kościół zawsze domagał się i obecnie domaga się właściwej wiedzy od swych kapłanów⁴⁷. Obecnie Kościół sprawę odpowiedniego przygotowania do kapłaństwa pod kątem wiedzy oraz stałego dokształcania duchowieństwa reguluje w dekrecie o formacji kapłańskiej „Optatam totius”⁴⁸ oraz w zarządzeniach wykonawczych⁴⁹.

Wiedza należna jest tak potrzebna kapłanom, a szczególnie proboszczom, że niekiedy brak jej może powodować nieważność aktów prawnych. Chodzi tu o wiedzę zarówno teologiczną, jak i ogólną. Prawo nadto wymaga tego, co można nazwać kulturą ogólną⁵⁰.

⁴⁰ S. Biskupski, dz. cyt., s. 40.

⁴¹ DB n. 31.

⁴² Por. Flp 2, 21.

⁴³ Dekret o posłudze i życiu kapłanów (DK) n. 9, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 483—531. Por. KK n. 41.

⁴⁴ E. Szafrowski, Prawo kanoniczne... dz. cyt., s. 428.

⁴⁵ Por. Mal. 2, 7.

⁴⁶ Por. 1 Tym 4, 11—13; 2 Tym 4, 5; Tyt 1, 9.

⁴⁷ Por. kan. 453 § 2; S. Biskupski, dz. cyt., s. 73 n.

⁴⁸ Dekret o formacji kapłanów (DFK) n. 22, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 281—305; Por. DK n. 19; DB n. 16.

⁴⁹ Por. MPES, Acta Apostolicae Sedis (AAS) 58 (1966) 761.

⁵⁰ Por. Instrukcja określająca podstawowe zasady formacji kapłańskiej, n. 14, 45, 51 (PPK t. III, z. 1, n. 4797, 4845, 4856).

c) *Gorliwość pasterska*

Polega na gotowości podejmowania wszelkich poczynań duszpasterskich, które mogą się przyczynić do większego uświęcenia sobie powierzonych dusz. Zakłada ona wielkie morale proboszcza oraz wolitywne nastawienie czynienia dobrze innym. Na gorliwość proboszcza jako duszpasterza dokumenty soborowe⁵¹ oraz dyrektywy posoborowe⁵² zwracają szczególną uwagę.

d) *Roztropność*

Roztropność jest cnotą, która każdemu jest potrzebna, szczególnie jednak tym, którzy stoją na czele jakiejś społeczności i są odpowiedzialni nie tylko za siebie, ale i za społeczność, która ich pieczy jest powierzona.

e) *Inne przymioty*

Obok powyższych danych, jakimi winien odznaczać się kandydat na stanowisko proboszcza, do należytego i owocnego pasterzowania niezbędne są nadto pewne naturalne cechy wrodzone uzdalniające go na tak ważne i odpowiedzialne w Kościele stanowisko. Prócz danych ogólnych proboszcz-kandydat winien mieć jeszcze specjalne cechy charakteru przydatne na to konkretne stanowisko⁵³.

2. DUSZPASTERSKIE POSŁUGIWANIE

Jak już wyżej zaznaczyliśmy⁵⁴ proboszcz na terenie swojej parafii poprzez uczestnictwo w tym samym Kapłaństwie Chrystusa oraz w tej samej misji, jaką posiada biskup, uobecnia: biskupa, Chrystusa i Kościół Powszechny⁵⁵. Proboszcz bowiem nie jest urzędnikiem, któremu biskup zleca wykonanie pewnych zadań, ale powinności swoje czerpie z natury Kapłaństwa Chrystusowego, w którym uczestniczy. W ten sposób włączony jest do prezbiterium, które zajął się z Kolegium apostoelskim, i wespół z innymi uczestniczy w służbie posłania Bożego⁵⁶.

Istotą posługiwania Chrystusa jest służba ludziom⁵⁷. Tę misję Chrystus przekazał Apostołom i ich następcom — biskupom⁵⁸. Proboszcz zaś jest przedłużeniem biskupa w parafii i w ten sposób realizuje służbę Chrystusa.

⁵¹ DFK n. 19; DK n. 9; DB n. 31.

⁵² III Synod Biskupów, Kapłaństwo służebne (KS), II, n. 3 (PPK t. V, z. 2, n. 9635—9638).

⁵³ W. Kasper, Nowe ekcenty w dogmatycznym rozumieniu służby kapłańskiej, „Concilium” 1—5 (1969), s. 161—170; K. Gastgeber, Przystosowanie życia i posługi kapłana do aktualnych wymogów duszpasterskich, „Concilium” 1—10 (1968), s. 459; S. Biskupski, dz. cyt., s. 77.

⁵⁴ Patrz: Soborowe określenie proboszcza.

⁵⁵ Por. DK n. 7; DB n. 30; KS II, § 1, n. 1 (PPK t. V, z. 2, n. 9572—9585).

⁵⁶ T. Jimenez-Urresti, Posłannictwo Boże w historii a misja kanoniczna, „Concilium” 1—10 (1968), s. 439—443.

⁵⁷ Mt 20, 28.

⁵⁸ DB n. 28.

W Dekrecie o posłudze i życiu kapłańskim Sobór stanowi: „Obowiązek posługi biskupiej został zlecony w stopniu podporządkowanym prezbiterom⁵⁹, aby ustanowieni w stanie kapłańskim, byli współpracownikami stanu biskupiego w celu należytego wypełnienia powierzonego przez Chrystusa apostołskiego posłannictwa”⁶⁰. Natomiast Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele stwierdza, że biskupi swoją apostołską misję realizują przez posługę słowa, uświęcenia i pasterzowania⁶¹. A więc proboszcz z racji partycypacji w zadaniach biskupa ma tę samą misję posługiwania co i biskup, z tym, że w określonej części diecezji. Potwierdza to jednoznacznie Konstytucja dogmatyczna o Kościele, gdy stwierdza: „Prezbiterzy, choć nie posiadają szczytu kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy zależni są od biskupów, związani są jednak z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu Kapłaństwa⁶², na podobieństwo Chrystusa, najwyższego, wiekuistego Kapłana (por. Hbr 5, 1—10; 7, 24; 9, 11—28), wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu”⁶³. Jak z tego widać, duszpasterskie posługiwanie proboszcza, w czym zawiera się nauczanie, uświęcenie i pasterzowanie, jest głównym jego uprawnieniem, mającym swoje uzasadnienie w naturze Kapłaństwa Chrystusowego, a skoncentrowane w poleceniu biskupa, zawierającym się w nominacji na dane stanowisko, i jednocześnie jest jego obowiązkiem⁶⁴.

1) Nauczanie

Sobór Trydencki na skutek protestantyzmu, w którym funkcję kapłańską sprowadzono prawie wyłącznie do głoszenia słowa Bożego, chociaż w swych kanonach przypomina proboszczom obowiązek głoszenia Ewangelii⁶⁵, to jednak w sposób szczególny podkreśla i kładzie na pierwszym miejscu — władzę uświęcania.⁶⁶ Po tej linii idzie również i kodeks. Uwypukla przede wszystkim udzielanie przez proboszcza sakramentów św. i sakramentaliów⁶⁷, mniej zaś traktuje o nauczaniu, a jeśli to czyni, to raczej w formie negatywnej⁶⁸. Kan. 469 stwierdza, że „proboszcz powinien pilnie czuwać, żeby w parafii nie głoszono niczego, co jest przeciwne wierze i obyczajom, zwłaszcza na terenie szkół publicznych i prywatnych...”

Od strony pozytywnej czyni to kodeks w sposób bardzo ogólny w kan. 467 § 1: „Proboszcz obowiązany jest okazać możliwie największą troskę o katolickie wychowanie dzieci”. Owszem, prawodawca kodeksowy zamieszcza również kanony, gdzie mówi o obowiązku nauczania, ale czyni to ubocznie, mówiąc o udzielaniu sakramentów św. Kan. 1329 stwierdza, że sprawa nauczania jest właściwym i bardzo poważnym obowiązkiem proboszcza. Naucza-

⁵⁹ Por. KK n. 28.

⁶⁰ DK n. 2.

⁶¹ DB n. 11.

⁶² Por. Pius XII, Konstytucja Apostolska *Sacramentum ordinis*, Denz. 2301 (3857—61).

⁶³ KK n. 28.

⁶⁴ E. Sztafrowski, *Współpracownicy biskupa...* dz. cyt. s. 146 n.

⁶⁵ Sess. XXII, Decr. de Missa, cap. 8: Denz. 946 (1949). Por. C. Floristan, dz. cyt., s. 54 n.; W. Croce, *Histoire de la paroisse*. W: K. Rahner, *La paroisse*, Paris 1961, s. 29 n.

⁶⁶ Por. S. Głowa, art. cyt., s. 210; E. Sztafrowski, *Zmiany w prawie kodeksowym dotyczące święceń*, „Prawo Kanoniczne” 12 (1969) n. 3—4, s. 40.

⁶⁷ Por. kan. 462; 466; 467; 468.

⁶⁸ Por. kan. 469.

nie takie powinno być prowadzone w związku z przygotowaniem dzieci do sakramentu pokuty, bierzmowania i Komunii św.⁶⁹ oraz w związku z przyjmowaniem Komunii św. wielkanocnej⁷⁰. Nadto kan. 1332 nakłada obowiązek na proboszczów, aby w niedzielę i święta nakazane⁷¹ wykładali prawdy wiary swoim wiernym. Proboszczowie, którzy by ten obowiązek zaniedbywali, winni być ukarani.⁷²

Stosunkowo wąska koncepcja posługi kapłańskiej uwypuklająca przede wszystkim funkcje kultowe została głębiej naświetlona w nauce Soboru Watykańskiego II. Konstytucja dogmatyczna o Kościele podając trzy zasadnicze zadania kapłanów — stawia na pierwszym miejscu posługę słowa: „Na podobieństwo Chrystusa, najwyższego i wiekuistego Kapłana (por. Hbr 5, 1—10; 7, 24; 9, 11—28), wyświęceni są, aby głosić Ewangelię...”⁷³

Obowiązek nauczania spoczywający na proboszczu bardziej szczegółowo został omówiony w innych dokumentach soborowych. Z zaznaczeniem celu czyni to Dekret o posłudze i życiu kapłanów. „Lud Boży jednoczy się przez słowo Boga żywego⁷⁴, którego z ust kapłanów bezwzględnie należy się domagać⁷⁵. Ponieważ zaś nikt nie może być zbawiony, jeśli wpraw nie uwierzył⁷⁶, prezbiterzy, jako współpracownicy biskupów, mają w pierwszym rzędzie obowiązek opowiadania wszystkim Ewangelii Bożej, aby wypełniając nakaz Pana: „Idąc na cały świat, głosicie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16, 15), tworzyli i pomnażali Lud Boży. Przez zbawcze bowiem słowo wiara w sercach niewierzących powstaje, a w sercach wierzących tym słowem się karmi; dzięki niej powstaje i wzrasta wspólnota wiernych, według słów Apostoła: „Wiara ze słuchania, a słuchanie przez słowo Chrystusowe” (Rz 10, 17)⁷⁷. Natomiast z zaznaczeniem nie tylko celu, ale i sposobu wypełnienia posługi słowa przez proboszcza — mówi Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele: „W spełnianiu obowiązku nauczania do zadań proboszczów należy: głoszenie słowa Bożego wszystkim wiernym, by umocnieni w wierze, nadziei i miłości wzrastali w Chrystusie, a wspólnota chrześcijańska dawała to świadectwo miłości, które zalecił Pan. Podobnie należy do ich zadań doprowadzenie wiernych przez nauczanie katechizmu do pełnego poznania tajemnicy zbawienia, przystosowanego do każdego wieku. Dla podawania tej nauki niech szukają pomocy nie tylko u osób zakonnych, lecz też współpracy świeckich, również przez założenie Bractwa Nauki Chrześcijańskiej”⁷⁸.

Jak widać z powyższych tekstów, misję proboszczowskiego posługiwania słowem Sobór traktuje o wiele dokładniej i z głębszym uzasadnieniem teologicznym, niż to można było znaleźć w wypowiedziach dotychczasowych. Posługiwanie wykonywane przez proboszcza łączy się ściśle z misją nauczyciel-

⁶⁹ Kan. 1330 § 1. Por. C. Floristan, dz. cyt., s. 28—34; S. Biskupski, dz. cyt., s. 202.

⁷⁰ Kan. 1330 § 2.

⁷¹ E. Szałfrowski, Miejsca i czasy święte, Warszawa 1970, s. 153.

⁷² Kan. 2182, 2185, 2385.

⁷³ Por. KK n. 28.

⁷⁴ Por. 1 P 1, 23; Dz 6, 7; 12, 24.

⁷⁵ Por. Mal 2, 7; 1 Tym 4, 11—13; 2 Tym 4, 5; Tt 1, 9.

⁷⁶ Por. Mk 16, 16.

⁷⁷ DK n. 4. Por. Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym (KO) n. 7, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 337—357.

⁷⁸ DB n. 30; Por. J. Zangerle, *Le vole des laics dans la paroisse*. W: K. Rahner, *La paroisse*, Paris 1961, s. 109—123.

ską Chrystusa oraz z nauczaniem biskupa⁷⁹. Sobór posługę słowa proboszcza podaje jako istotną i naczelną w stosunku do innych posług pasterskich w tym znaczeniu, że jest ona inicjującą i dającą podstawę do jego duszpasterzowania i urzeczywistnienia Kościoła lokalnego w danej parafii. Nauczanie proboszcza bowiem ma za zadanie prowadzić do wiary i do przyjmowania sakramentów świętych, czyli jest podstawą proboszczowskiej funkcji uświęcania, a nadto w ten sposób ma za zadanie zgromadzić wokół siebie wierzących, którzy przez wiarę, sakramenty św. i uczynki miłości chrześcijańskiej urzeczywistnią będą prawdziwą wspólnotę kościelną. Skoro więc posłanictwo słowa ma aż tak ważne cele do osiągnięcia zarówno w wymiarach nadprzyrodzonych, jak i społeczno-doczesnych, jakimi są życie w łasce Bożej i pełnienie uczynków społecznej miłości chrześcijańskiej wiernych, proboszcz musi się okazać doskonałym ekspertem przepowiadania, którego podstawą winno być nie tylko właściwe przygotowanie teologiczne, ale również podbudowane charyzmatem wynikającym z powołania Bożego⁸⁰.

„Przez zbawcze bowiem słowo — czytamy w Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów — wiara powstaje w sercach niewierzących, a w sercach wierzących tym słowem się karmi”. A więc podawanie słowa Bożego ludziom przez proboszcza jest w pełnym tego słowa znaczeniu najbardziej autentyczną formą apostołstwa związanego z kapłaństwem i z misją całego Kościoła powszechnego. Proboszcz w swej posłudze słowa z racji swego urzędu jest prawdziwym i pełnoprawnym głosicielem tegoż słowa. Przez słowo Boże proboszcz rodzi i kształtuje życie łaski w sercach wiernych oraz, jak już wyżej zaznaczyliśmy, uobecnia misję biskupa⁸¹, Chrystusa i Kościoła w konkretnej społeczności parafialnej.

Swoją posługę słowa proboszcz pełni przede wszystkim przez głoszenie homilii w niedziele i święta, przez systematyczną i programową katechizację dzieci i dorosłych oraz przez sprawowanie liturgii słowa. Przez te formy podstawowe nauczanie proboszcza ma za zadanie przygotować wiernych do pełnego i owocnego uczestnictwa w życiu sakramentalnym Kościoła, a w sposób szczególnie do pełnego uczestnictwa w Najświętszej Ofierze. Wierni bowiem zgromadzeni przy wspólnym stole tworzą wspólnotę eucharystyczną i najlepiej obrazują w ten sposób wspólnotę parafialną⁸². A więc posługa słowa wykonywana przez proboszcza ma za cel gromadzić wiernych, przyczynić się do ich uświęcenia, a także ma istotną rolę w tworzeniu wspólnoty parafialnej⁸³.

Według nauki Soboru fundamentalna misja nauczania proboszcza nie może ograniczać się tylko do posługi na terenie swojej parafii, ale również

⁷⁹ Por. DK n. 4; A. Skowronek, Kapłaństwo jako znak, „Collectanea Theologica” 43 (1973) III, s. 41.

⁸⁰ Por. J. Pastuszka, Postawa kapłana w dobie posoborowej, „Homo Dei” 38 (1969), s. 76—82; K. Gastgeber, art. cyt., s. 458 n.; M. Schuster, Duchowość kapłanów, „Concilium” 1—5 (1969), s. 186—193.

⁸¹ M. Zurowski, Struktura organizmu... dz. cyt., s. 177; B. Przybylski, Kapłan Chrystusowy, „Ateneum Kapłańskie” 4 (1966), s. 250; W. Kasper, art. cyt., s. 161—170; J. Kurpas, charakterystyka dekretu „De presbyterorum ministerio et vita”, „Ateneum Kapłańskie” 4 (1966), s. 199.

⁸² Por. Instrukcja „Eucharisticum Mysterium” (EM) (PPK t. 1, z. 3, n. 1087—1090); KK n. 48; DK n. 5; S. Szczepański, Elementarne pojęcia socjologii, Warszawa 1970, s. 94.

⁸³ F. Blachnicki, Wspólnota w Chrystusie jako zasada teologii pastoralnej i duszpasterstwa, „Collectanea Theologica” 39 (1969) II, 25—43; W. Kasper, art. cyt., s. 167 n.

ma przekraczać jej granice. Proboszcz powinien pouczać swoich wiernych tak, by mogli się czuć jako, nieraz może małą, ale pełnoprawną i rzeczywistą częścią Kościoła Powszechnego. W ten sposób misja proboszcza nabiera wymiaru uniwersalnego i charakteru misyjnego, zarówno jego osobiście jak i wspólnoty, w której się znajduje, i której przewodniczy⁸⁴.

Widzimy więc, że Sobór Watykański II posługę słowa spełnianą przez proboszcza przedstawił bardziej wszechstronnie i przywrócił jej należyte miejsce w hierarchii całości posługiwania duszpasterskiego proboszcza. Sobór wyraźnie nawiązał do nauki św. Pawła, który kapłaństwu nadał charakter przede wszystkim apostołski i misyjny, mając główny cel przepowiadania Ewangelii⁸⁵.

Wychodząc z powyższych rozważań na temat posługi słowa proboszcza możemy powiedzieć: Proboszcz jest głosicielem słowa Bożego, powołanym przez biskupa do określonej wspólnoty parafialnej, a przez to nauczającym „urzędowo”. Krótko mówiąc, „jest on głosicielem Ewangelii z polecenia i w imieniu Kościoła i to w najwyższej formie realizacji tego słowa: w anamniezie śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, czyli w Eucharystii”⁸⁶.

Głoszenie słowa Bożego, będące istotną posługą kapłaństwa, nadaje mu charakter misyjny. Kieruje jego uwagę i wysiłek na powierzona mu gminę, niezależnie od tego, czy ona jest już uformowana, czy dopiero trzeba będzie tego dokonać⁸⁷. W takim świetle teologicznym proboszcz jest pełnoprawnym współpracownikiem biskupa w jego proroczej funkcji, przedłużającym i wyręczającym biskupa w konkretnej społeczności wiernych, głoszącym Ewangelię jako nauczyciel zwyczajny mając oparcie w Kapłaństwie Chrystusa, którego jest uczestnikiem, i w posłaniu Kościoła.

2) UŚWIĘCENIE

Jak to już wyżej zaznaczyliśmy, posługa słowa sprawowana przez proboszcza ma za zadanie przede wszystkim uświęcenie wiernych. W Instrukcji Eucharisticum Mysterium czytamy: „Bowiem głoszenie słowa jest wymagane do samej posługi sakramentów, ponieważ są to sakramenty wiary, która rodzi się ze słowa i nim się karmi”⁸⁸. W szczególny sposób należy powiedzieć o odprawianiu Mszy św., gdzie liturgii słowa stawia się zadanie, by w specjalny sposób podkreślała więź, zachodzącą między głoszeniem i słuchaniem słowa Bożego, a tajemnicą Eucharystyczną”⁸⁹. Przepowiadanie więc Ewangelii jest chronologicznie pierwszym zadaniem posługi proboszcza i z natury rzeczy prowadzi do pobudzenia wiary oraz przygotowuje do jak najowocniejszego przyjmowania sakramentów św. Ponieważ zaś szczytowym punktem w sprawowaniu sakramentów, jak to podkreślił Sobór⁹⁰, jest Msza św., proboszcz winien z niej uczynić główny ośrodek uświęcenia.

⁸⁴ Por. DB n. 30; K. Rahner, Teologiczny punkt wyjścia przy określeniu istoty kapłańskiego urzędu, „Concilium” 1—5 (1969) s. 193—197; A. Antweller, dz. cyt., s. 73.

⁸⁵ Por. Rz 15, 16.

⁸⁶ K. Rahner, Teologiczny punkt... art. cyt., s. 196.

⁸⁷ Tamże, s. 196.

⁸⁸ Por. DK n. 4.

⁸⁹ EM I, n. 10 (PPK t. I, z. 3, n. 1096). Por. DK n. 4.

⁹⁰ Por. DK n. 2; DB n. 30; C. Vagaggini, Biskup i liturgia, „Concilium” 1—10 (1965—1966), s. 102—104; J. Lecuyer, Zgromadzenie liturgiczne. Jego fundamenty biblijne i patrystyczne, „Concilium” 1—10 (1965—1966), s. 129—130.

Soborowy Dekret *Christus Dominus* podaje proboszczom takie oto dyrektywy: „W dokonywaniu dzieła uświęcenia niech się proboszczowie zatroszczą, by odprawianie Ofiary Eucharystycznej było ośrodkiem i szczytem całego życia wspólnoty chrześcijańskiej. Tak samo niech dołożą starań, ażeby wierni posilali się duchowym pokarmem przez pobożne i częste przyjmowanie sakramentów oraz przez świadomy i czynny udział w liturgii. Proboszczowie winni także pamiętać, jak ogromnie przyczynia się do wyrobienia życia wewnętrznego Sakrament Pokuty, toteż niech chętnie słuchają spowiedzi, zapraszając w tym celu z pomocą, w razie potrzeby, także innych kapłanów, którzy by władali różnymi językami”⁹¹. Natomiast Konstytucja dogmatyczna o Kościele nazywa Mszę św. „źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego”⁹². Konstytucja o liturgii, *Sacrosanctum Concilium*, zaleca proboszczom: „Duszpasterze niech zabiegają gorliwie i cierpliwie o liturgiczne wychowanie oraz czynny udział wiernych, tak wewnętrzny jak i zewnętrzny (...) wypełniając w ten sposób jeden z głównych obowiązków wiernego szafarza Bożych tajemnic...”⁹³.

Proboszcz uczestnicząc w misji biskupa i samego Chrystusa⁹⁴ i w Jego imieniu sprawując kult Boży przez swoją misję jest szafarzem, przynajmniej w określonych okolicznościach, wszystkich sakramentów, które są potrzebne do uświęcenia wiernych, łącznie z sakramentem Bierzmowania⁹⁵, kapłani bowiem „przez chrzest wprowadzają ludzi w Lud Boży; przez sakrament pokuty jedną grzeszników z Bogiem i Kościołem; przez olej chorych krzepią cierpiących”, jednak „przede wszystkim zaś przez odprawianie Mszy św. sakramentalnie składają ofiarę Chrystusa”⁹⁶. A więc wśród różnych posług proboszczowskiego uświęcenia Sobór wyjątkową rolę przypisuje sprawowaniu Najświętszej Eucharystii, w czasie której proboszcz działa w zastępstwie Chrystusa (*in persona Christi*)⁹⁷. Zbiera wówczas modlitwy i ofiary wiernych oraz łączy je z ofiarą Chrystusa⁹⁸. W ten sposób proboszcz uobecnia w parafii Chrystusa, dokonuje dzieła zbawienia i oddaje chwałę Bogu. Nadto w czasie Mszy św. przez zgromadzenie liturgiczne parafii proboszcz uobecnia część Kościoła partykularnego, a przez to włącza się ze swoją parafią w Powszechne Ciało Mistyczne Jezusa Chrystusa. Posługiwanie to skupione wokół Eucharystii wytwarza również głębszą wspólnotę parafialną oraz podnosi rangę dnia niedzielnego jako pamiątki Dnia Zmartwychwstania Pańskiego. Do przeżywania ofiary Mszy św. oraz sakramentów świętych w ten sposób, aby były jak najowocniejsze dla przyjmujących je, proboszcz winien wychować wiernych swojej parafii, bowiem według zaleceń Soboru mają uczestniczyć w nich świadomie i czynnie. Świadome i czynne uczestniczenie we Mszy św. i sakramentach wiernych jest dla nich swoistą formą uświęcenia i w tym nikt nie powinien ich zastępować ani wyłączać⁹⁹.

⁹¹ DB n. 30.

⁹² KK n. 11.

⁹³ Konstytucja o Liturgii Świętej (KL) n. 19, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 9—59.

⁹⁴ KK n. 28.

⁹⁵ DK n. 5.

⁹⁶ DK n. 5. Por. kan. 891 § 1.

⁹⁷ KK n. 28. Por. Sobór Tryd., ses. 22: Denz 940 (1743).

⁹⁸ KK n. 28.

⁹⁹ KL n. 48.

Nadto proboszcz winien zachęcać wiernych swojej parafii, aby również w dni powszednie często, a w miarę możliwości z ich strony nawet codziennie uczestniczyli we Mszy św. „Należy do tego w sposób szczególny zachęcać zwłaszcza w pewne dni powszednie, które ze specjalną troską wypada uczcić głównie w Wielkim Poście i Adwencie, a także w mniejsze święta Pańskie, w niektóre święta Najświętszej Maryi Panny lub Świętych, które są w szczególnej czci w Kościele powszechnym lub partykularnym”¹⁰⁰.

Oprócz Mszy św. może również bardzo skutecznie przyczynić się do uświęcenia wiernych nabożeństwo słowa Bożego. Konstytucja o Liturgii zwraca uwagę, że w parafii proboszcz winien często urządzać tego rodzaju nabożeństwa, które nawet mogą zastąpić nieszpory niedzielne. „Należy zalecać odprawianie świętej liturgii słowa Bożego w wigilię uroczystych świąt, w niektóre dni Adwentu i Wielkiego Postu oraz w niedziele i święta...”¹⁰¹.

Cała praca duszpasterska proboszcza zasadniczo ma zmierzać do tego, by przez sprawowanie Ofiary Eucharystycznej oraz sakramentów świętych umacniać wiarę, nadzieję i miłość w duszach ludzkich oraz by wspólnota parafialna dawała żywe świadectwo miłości na co dzień¹⁰². Dlatego też proboszcz powinien dokonywać wiązania codziennego życia chrześcijańskiego z uczestnictwem w Najświętszej Ofierze. Połączenie to ma sprawić, by wierni uświęcili się i żyli na co dzień po chrześcijańsku.

Obok tak mocnego zwrócenia uwagi na Eucharystię Sobór jednocześnie podkreśla Sakrament Pokuty i jego rolę w uświęcaniu wiernych. Jest on nie tylko ważny, ale i konieczny dla podniesienia życia duchowego w parafii. Dlatego też Sobór przynagla proboszczów, by chętnie spowiadali, a także zapraszali na większe uroczystości spowiedników. W sakramencie pokuty wierni bowiem otrzymują pojednanie z Bogiem i z Kościołem¹⁰³.

Również szczególnej trosce proboszcza prawodawca soborowy poleca sakrament małżeństwa jako bardzo ważny sakrament natury społecznej w uświęceniu wiernych. W wypadku małżeństw mieszanych spoczywają na proboszczu niemałe obowiązki, przede wszystkim zaś troska o odsunięcie od strony katolickiej niebezpieczeństwa utraty wiary oraz zapewnienie potomstwu chrztu i katolickiego wychowania¹⁰⁴.

Ponadto proboszcz winien się zatroszczyć o przywrócenie i zachowanie tradycyjnych nabożeństw i praktyk religijnych¹⁰⁵. Instrukcja o pasterskim posługiwaniu biskupów zaleca zachowanie między innymi różańca, drogi krzyżowej oraz nowenn poprzedzających niektóre uroczystości liturgiczne¹⁰⁶.

Jak widać z powyżej podanych uchwał soborowych oraz wyjaśnień, instrukcji i dekretów posoborowych, posługa proboszcza odnośnie uświęcania parafii jest obecnie bardzo rozległa i ważna. Ma ona o wiele szerszy zakres i stawia osobie proboszcza o wiele większe wymagania niż to czyni prawodawca kodeksowy. W dokumentach soborowych odczytujemy coś wię-

¹⁰⁰ EM n. 29 (PPK t. I, z. 3, n. 1143).

¹⁰¹ Por. I Instrukcja o należytych wykonywaniu Konstytucji o Świętej Liturgii „Inter Oecumenici” z dnia 4 maja 1967, n. 37—39 (PPK t. I, z. 2, n. 873—875).

¹⁰² R. Zielasko, Duszpasterstwo skoncentrowane wokół liturgii, „Ateneum Kapańskie” 5 (1966), s. 264; G. Concetti, La parrocchia de Vaticano II, Milano 1967, s. 115—120.

¹⁰³ Por. KK n. 11; DB n. 30.

¹⁰⁴ Por. Motu proprio Matrimonia mixta, n. 14 (PPK t. III, z. 2, n. 5256).

¹⁰⁵ Por. KL n. 55.

¹⁰⁶ Por. S. Biskupski, dz. cyt., s. 158 n.

cej niż w kan. 467 § 1, którego nakazem jest, aby proboszcz udzielał wiernym sakramentów ilekroć o to poproszą. Proboszcz w dokumentach soborowych to już nie „urzędnik”, który biernie czeka na swych parafian i udziela im sakramentów, gdy o to poproszą, ale ma być czynnikiem czynnym, pozytywnym i organizującym życie sakramentalne w parafii i wszystkimi możliwymi środkami mu dostępnymi ma obowiązek przyczyniać się do spotęgowania życia chrześcijańskiego w duszach swoich parafian¹⁰⁷.

Słowa soborowego Dekretu *Christus Dominus* „w dokonywaniu dzieła uświęcenia niech się proboszczowie zatroszczą” świadczą, że postawa proboszcza w jego funkcji winna być nie tylko czynna, ale również i organizująca całokształt życia parafialnego w ten sposób, żeby celem ostatecznym poprzez oddawanie chwały Bożej było uświęcenie całej społeczności parafialnej¹⁰⁸. Swoją bowiem działalnością proboszcz ma obowiązek doprowadzić do tego, by wierni dla swego uświęcenia często i pobożnie przystępowali do sakramentów świętych.

Z takiego ustawienia pozycji proboszcza w społeczności parafialnej, jaką Sobór Watykański II ukazał, widać jasno, że proboszcz w tej społeczności jest główną osobą troszczącą się o uświęcenie wiernych, co potwierdza ogólne założenia dogmatyczne o stosunku prezbitera do biskupstwa oraz o jednym kapłaństwie Chrystusowym, w którym uczestniczą zarówno prezbiterzy jak i biskupi, chociaż nie w jednakowym stopniu¹⁰⁹. A więc jak widać z danych powyższych, proboszcz w społeczności swojej parafii jest nie tylko współpracownikiem biskupa w Chrystusowej misji uświęcenia ludzkości, ale jest nadto jego rzeczywistym przedłużeniem w konkretnej społeczności wiernych, jego przedstawicielem i najbliższym w danym wypadku powiernikiem, któremu biskup zawierzył i zlecił pieczę dusz ku ich uświęceniu i zbawieniu wiecznemu.

3) PASTERZOWANIE

Pasterzowanie jest bardzo ważną formą duszpasterskiego posługiwania proboszcza w parafii w aspekcie społecznym. Od niego bowiem zależy całokształt tego posługiwania od strony organizacyjnej w danej społeczności. Terminem „pasterzowanie” określa się dziś na ogół to, co dotychczas zawierało się w terminie „rządzenie”¹¹⁰. Ma on w swej treści więcej aspektu biblijnego, eklezjalnego i duszpasterskiego. Soborową misję pasterzowania proboszcz winien traktować nie tyle jako przewodzenie czy dominowanie — ale jako służbę braciom. W tym duchu służenia ma jednoczyć braci i prowadzić do Ojca. Cała więc misja proboszczowskiego pasterzowania w pojęciu dokumentów soborowych, aczkolwiek wielka i zaszczytna, jest niczym innym, jak służeniem¹¹¹.

Pasterzowanie proboszcza w samej swej istocie rzeczy jest sztuką bardzo

¹⁰⁷ Por. A. Antweller, dz. cyt., s. 48 n.

¹⁰⁸ Por. E. Szafranski, *Prawo kanoniczne...* dz. cyt., s. 444.

¹⁰⁹ Por. W. Bertrams, *de differentia inter sacerdotum episcoporum et presbyterorum*, „*Periodica*” 59 (1970), s. 185 n.; E. Szafranski, *Nowe aspekty prawne posługiwania proboszczowskiego*, „*Prawo Kanoniczne*” 13 (1970) nr 1—2, s. 60 n.

¹¹⁰ P. Pałka, *Uzupełnienie jurysdykcji w prawie kanonicznym*, Lublin 1936, s. 3 n.

¹¹¹ Por. Dz. 1, 17; Rdz 11, 13; 1 Tym 1, 12; KB n. 24.

trudną i tym czyni się trudniejszą, im współczesne życie społeczne staje się bardziej złożone w swych formach. Dlatego też proboszcz w pełnieniu obowiązku pasterza powinien być prawdziwym mistrzem w prowadzeniu ludzi oraz pełnić tę funkcję z racji najszlachetniejszych pobudek miłości nadprzyrodzonej w stosunku do wszystkich. Aby jednak tę funkcję mógł pełnić jak najlepiej i jak najowocniej, winien przede wszystkim poznać swoją owczarnię. W dekrecie soborowym *Christus Dominus* czytamy, że „w dopełnianiu obowiązku pasterza proboszczowie powinni przede wszystkim starać się poznać własną owczarnię”. Podobnie mówi o tym kodeks w kan. 467 § 1. Przede wszystkim sam Jezus Chrystus wskazał na poznanie owczarni jako na jedną z głównych cech „dobrego pasterza”. Mówiąc o dobrym pasterzu z naciskiem podkreśla, że zna On swoje owce¹¹². Aby jednak proboszcz mógł poznać swoją owczarnię, dekret *Christus Dominus* mówi o potrzebie wizytowania swoich parafian. Czytamy w tym dekrecie, że proboszczowie „winni... odwiedzać domy i wizytować szkoły”¹¹³. To poznanie swoich parafian oraz ich środowiska, życia i ich problemów niewątpliwie przyczyni się do lepszego i skuteczniejszego działania. Jest ono podstawą i początkiem jakiegokolwiek pracy duszpasterskiej.

To poznanie parafii nie jest celem samym w sobie, ale ma przyczynić się do spotęgowania życia chrześcijańskiego w parafii. W dekrecie *Christus Dominus* czytamy, że proboszczowie „mają zabiegać o spotęgowanie życia chrześcijańskiego, zarówno u pojedynczych wiernych jak i w rodzinach, stowarzyszeniach oddanych apostołatowi oraz w całej wspólnocie parafialnej”¹¹⁴. Z wyżej podanego sformułowania dekretu widać, że mamy tu do czynienia z prawdziwą troską duszpasterską proboszcza. Proboszczowie „mają zabiegać”, a więc znowu wyklucza się tu postawę bierną proboszcza, czy troskę tylko o tych, którzy sami się zgłaszają¹¹⁵. Postawa proboszcza — pasterza ma być na wskroś czynna, zabiegająca o dobro owczarni i organizująca życie wspólnoty parafialnej tak, aby zarówno u poszczególnych, jak i w całej wspólnocie powstało aktywniejsze życie religijne. Aby jednak mogło dojść do spotęgowania wspólnotowego życia religijnego w parafii, proboszcz powinien przede wszystkim zabiegać o związanie wiernych z parafią. Zarówno prawo przedsoborowe jak i soborowe kładzie nacisk na to wiązanie wiernych z parafią¹¹⁶. „Wierni powinni być pouczeni, żeby często — gdzie jest to możliwe — uczęszczali do własnego kościoła parafialnego, tam bywali na nabożeństwach i słuchali Słowa Bożego”¹¹⁷. Natomiast „celebry, które mają miejsce w innych kościołach i kaplicach zwłaszcza w dni niedzielne i świąteczne, tak winny być uzgodnione z celebrami kościoła parafialnego, aby były pomocą w akcji duszpasterskiej. Owszem, należy sobie życzyć, ażeby małe społeczności zakonne nie kleryckie i inne podobne... uczestniczyły w tych dniach we Mszy św. w kościele parafialnym”¹¹⁸. Bowiem „poczucie kościelnej wspólnoty... winno być rozbudzone tak przy Biskupie... jak i w społeczności parafialnej, której duszpasterz występuje w imieniu Biskupa”¹¹⁹.

¹¹² Por. J 10, 14.

¹¹³ DB n. 30.

¹¹⁴ DB n. 30.

¹¹⁵ Por. kan. 467 § 1.

¹¹⁶ S. Wójtowicz, *Problem wychowania wiernych w łączności z parafią*, „*Homo Dei*” 4 (1962), s. 289—291.

¹¹⁷ Kan. 467 § 2.

¹¹⁸ EM n. 26 (PPK t. I, z. 3, n. 1135). Por. KL n. 41—42; KK n. 28; DG n. 5.

¹¹⁹ EM n. 26 (PPK, t. I, z. 3, n. 1133).

W swym pasterzowaniu proboszcz powinien okazać szczególną troskę o pewne grupy osób. Na pierwszym miejscu stawia się biednych i nieszczęśliwych. Proboszcz ma ich „otoczyć ojcowską miłością”¹²⁰.

Następną grupą osób w parafii, które Kościół powierza specjalnej trosce proboszcza w jego pasterskiej posłudze, są chorzy i cierpiący. „Usilną troskliwością i wylaną miłością powinien proboszcz wspomagać chorych, zwłaszcza bliskich śmierci, karmiąc ich gorliwie sakramentami oraz polecając Bogu ich dusze”¹²¹, bowiem, jak podkreśla soborowa Konstytucja dogmatyczna o Kościele, chorzy i cierpiący w sposób szczególny jednoczą się z Chrystusem¹²².

Pasterzowanie proboszcza ma być, jak widać ze sformułowania dekretu *Christus Dominus*¹²³, nastawione zarówno na potrzeby indywidualne, jak i grupowo-społeczne jego wiernych. W tym celu winien wizytować poszczególne rodziny w ich domach np. z racji kołеды, a także z racji innych sposobności oraz utrzymywać kontakty duszpasterskie z poszczególnymi grupami wiernych, takich jak dorastająca młodzież, młode małżeństwa, robotnicy itp.

Współczesne pasterzowanie proboszcza w parafii musi być nacechowane także duchem ekumenicznym. Winien on przenikać działalność każdego proboszcza niezależnie od tego, czy w jego parafii są bracia odłączeni, czy też nie, albowiem „o odnowienie jedności troszczyć się ma cały Kościół, zarówno wierni jak i ich pasterze, każdy według własnych sił”¹²⁴, uczestnicząc przynajmniej w tzw. ekumenizmie duchowym, który polega na publicznych i prywatnych modlitwach o jedność chrześcijan oraz na świętości życia. Dlatego proboszcz winien poznać i stosować wszystkie zarządzenia i instrukcje prawno-duszpasterskie w tej materii, szczególnie dotyczące sprawowania sakramentów świętych.

Pasterzowanie proboszcza, jak to widać z dokumentów soborowych, jest jego podstawowym prawem i obowiązkiem mającym swe głębokie uzasadnienie w teologicznym pojęciu Kapłaństwa Chrystusowego, w którym on uczestniczy, oraz w ścisłej zależności od biskupa, którego jest przedłużeniem i uobeczeniem w konkretnej społeczności parafialnej. Pasterzowanie proboszcza to codzienna i ustawiczna troska o owce, które mu zostały powierzone. Winien zaś wiernymi swej społeczności kierować delikatnie, umiejętnie, z wielkim taktem i cierpliwością, przyczyniając się w ten sposób do budowania Ciała Chrystusowego.

3. TRWAŁOŚĆ PROBOSZCZA NA URZĘDZIE

Aby proboszcz mógł wypełnić swoje zadania posługi duszpasterskiej w parafii, musi posiadać w niej pewną trwałość na urzędzie. Wymaga tego sama istota pasterzowania proboszcza. Dlatego też zarówno prawodawca kodeksowy jak i posoborowy dają tu trwałość proboszczowi, chociaż inaczej jest rozumiana w kodeksie, a inaczej w ustawodawstwie Soboru Watykańskiego II i w jego dekretach oraz instrukcjach wykonawczych. Inna stałość na urzędzie przysługuje proboszczowi spośród duchowieństwa diecezjalnego, a inna

¹²⁰ DB n. 30; Por. kan. 467 § 1.

¹²¹ Kan. 468 § 1. Por. T. Blieweis, *Altenseelsorge in der Pfare*, „Der Seelsorger” 5 (1966), s. 336—345.

¹²² KK n. 41.

¹²³ DB n. 30.

¹²⁴ Dekret o ekumenizmie (DE) n. 5, Sobór Watykański Drugi, Paris 1967, s. 195—221.

spośród duchowieństwa zakonnego. KPK rozróżnia trzy rodzaje proboszczów: więcej stałych, mniej stałych i zależnych od woli przełożonego — inamovibilis, amovibilis¹²⁵ i ad nutum¹²⁶. Mimo tego podziału prawodawca kodeksowy zastrzega się, że normalną formą urzędowania proboszcza w parafii jest na sposób stały¹²⁷. Takie postanowienie kan. 454 § 1 jest zgodne z kan. 1438, a mianowicie, „że beneficja świeckie powinny być udzielane do końca życia beneficjata”.

Jak widać z powyższych kanonów, kodeks stawia jako zasadę, że proboszcz powinien pozostawać w parafii na stałe. Prawodawca kodeksowy przyjął zasadę osiągania dobra Kościoła poprzez dobro osobiste proboszcza. Dając mu nie tylko prawo do odpowiedniego utrzymania, ale również i pewną trwałość i nienaruszalność na urzędzie, spodziewał się, że to będzie bodźcem i zachętą do ofiarnej i właściwej pracy duszpasterskiej w parafii. Tak więc dobro Kościoła, ale w pewnym sensie poprzez dobro osobiste duszpasterza¹²⁸.

Inną racją — według kanonistów — uzasadniająca stałość i nienaruszalność proboszcza w jego urzędzie jest dobro samej parafii; bowiem prowadzenie duszpasterstwa jest niemożliwe bez dokładnego poznania środowiska, co zakłada dłuższe pozostawanie w tej samej parafii¹²⁹.

W niektórych jednak wypadkach dłuższe przebywanie w parafii może przynosić szkodę. Dziać się to może przy podeszłym wieku proboszcza, długotrwałej chorobie itp. Dlatego też kodeks zastrzega, że zasada stałości proboszcza na urzędzie nie jest absolutna, ale ma charakter względny¹³⁰.

Poważne zmiany na tym odcinku przynosi prawo posoborowe. Sobór Watykański II wysunął następujący postulat: „Proboszczom w ich własnych parafiach niech przysługuje taka stałość na stanowisku, jakiej wymaga dobro dusz. Dlatego znosząc różnice między proboszczami nieusuwalnymi i usuwalnymi, trzeba zrewidować sposób postępowania w przenoszeniu i usuwaniu proboszczów, żeby biskup mógł — przy zachowaniu naturalnej i kanonicznej sprawiedliwości — zaradzić stosownie potrzebom dobra dusz”¹³¹. W tekście tym widzimy, że trwałość na urzędzie proboszcza jest nadal zasadą i podstawą duszpasterzowania w parafii, ale zostały jednocześnie zaakcentowane nowe kryteria tej trwałości, a mianowicie wyłącznie dobro dusz. Twierdzenie dekretu soborowego zostało bardziej jasno naświetlone i zaakcentowane w normach wykonawczych w Motu proprio Ecclesiae Sanctae: „Jeśliby dobro dusz, albo potrzeba lub pożytek Kościoła tego wymagały, może biskup przenieść proboszcza z jego parafii, którą z pożytkiem zarządza, do innej parafii albo na jakikolwiek urząd”¹³². A więc przy przenoszeniu proboszcza, nie tylko pominięta została wzmianka o konieczności zgody zainteresowanego proboszcza nieusuwalnego¹³³, ale też nie ma zastrzeżenia, by placówka, na którą przenosi się proboszcza, nie była o wiele „gorsza” od poprzedniej¹³⁴.

¹²⁵ Kan. 454 § 2.

¹²⁶ Kan. 454 § 5.

¹²⁷ Kan. 454 § 1, Por. S. Biskupski, Stałość na urzędzie proboszczowskim, „*Hommo Dei*” 1 (1963), s. 53—55.

¹²⁸ L. Bender, *De parochis et vicariis parocislibus*, Roma 1959, s. 87.

¹²⁹ E. Sztafrowski, *Prawo kanoniczne...*, dz. cyt., s. 414.

¹³⁰ Por. kan. 454.

¹³¹ DB n. 31. Por. P. Winniger, Pastoralny charakter prawa kanonicznego, „*Concilium*” 6—10 (1969), s. 152—154.

¹³² MPES I, n. 20 § 2 (PPK t. I, z. 1, n. 80).

¹³³ Kan. 3163 § 1.

¹³⁴ Kan. 3163 § 2.

Nadto proboszcz może być przeniesiony na jakikolwiek urząd kościelny, byleby tego domagało się dobro dusz, potrzeba lub pożytek Kościoła¹³⁵.

Porównując postanowienia Soboru z kodeksem należy powiedzieć, że zrezygnowano z „dobra osobistego” proboszcza na korzyść dobra duchowego wiernych. Ten nowy typ stabilności, należy mieć nadzieję, będzie lepiej i owocniej służył dobru duchowemu całego Kościoła.

Przy przeniesieniu lub usunięciu proboszcza Sobór pozostawia swobodną ocenę całkowicie biskupowi. Jako naczelną zasadę przy tego rodzaju zmianach ma mieć biskup na uwadze przede wszystkim dobro dusz. Jednak nie znaczy to wcale, aby biskup w ocenie sytuacji miał pominąć dobro osobiste proboszcza. Dekret *Christus Dominus* poleca biskupowi, aby przy rozstrzyganiu sprawy przeniesienia kierował się również „naturalną i kanoniczną sprawiedliwością”¹³⁶.

Proboszcz więc dziś pełni swój urząd do odwołania go przez biskupa, a nie jak dawniej do śmierci. Obalony został tym samym dawny typ stabilności na urzędzie, a także została zniesiona różnica między proboszczem usuwalnym a nieusuwalnym, co wynika z dekretu *Christus Dominus*.

Podobnie jak w kodeksie¹³⁷ tak i w ustawodawstwie posoborowym¹³⁸ specjalne przepisy odnoszą się do trwałości na urzędzie proboszcza spośród duchowieństwa zakonnego. W Kościele, jak wiemy, proboszcz-zakonnik był usuwalny „ad nutum”. Terminologię tę zasadniczo pozostawiono w prawodawstwie posoborowym: *amovibiles ad nutum* — usuwalni swobodnie. Mimo to kryterium usuwania proboszcza zmieniło się zasadniczo i to na korzyść proboszcza i duszpasterstwa. Według bowiem kanonistów kodeksowych¹³⁹ racją, dla której mógł być odwołany proboszcz-zakonnik ze swojego stanowiska, mogła być każda słuszna przyczyna. Natomiast Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* do usunięcia proboszcza-zakonnika wymaga zaistnienia „poważnej przyczyny”. Oczywiście może on być usunięty zarówno przez ordynariusza miejsca, jak i przez swego wyższego przełożonego zakonnego. „Na skutek zaś poważnej przyczyny jakikolwiek zakonnik może być swobodnie usunięty z powierzonego mu stanowiska, tak przez władzę powierzającą, jak i przez przełożonego z powiadomieniem powierzającego — na równych prawach i bez wymagania zgody drugiego. Także jeden drugiemu nie jest obowiązany przedstawiać, a tym bardziej uzasadniać powodów swej decyzji, z zachowaniem jednak rekursu ze skutkiem dewolutywnym do Stolicy Apostolskiej”¹⁴⁰

Jak widać ze sformułowania Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, prawodawca, mówiąc o „poważnej przyczynie”, chciał zapobiec pochopnemu usuwaniu proboszcza-zakonnika z parafii, co niewątpliwie może się przyczynić do lepszego jego duszpasterzowania. Poza tym „poważną przyczyną”, dla której będzie go można przenieść z zajmowanego stanowiska, będzie na pewno jedynie dobro dusz.

Takie ustawienie trwałości proboszcza na urzędzie niewątpliwie uczyniło go bliższym współpracownikiem biskupa niż to było w ustawodawstwie ko-

¹³⁵ Por. R. Sobański, Stanowisko proboszcza w świetle wskazań soborowych, „Wiadomości Diecezjalne Katowickie” 39 (1971), s. 36—44.

¹³⁶ DB n. 31.

¹³⁷ Kan. 454 § 5.

¹³⁸ Por. MPES I, n. 32 (PPK t. I, z. 1, n. 92).

¹³⁹ Por. L. Bender, dz. cyt., s. 105.

¹⁴⁰ MPES I, n. 32 (PPK t. I, z. 1, n. 92).

deksowym. Proboszcz bowiem, jak to wyżej już zaznaczyliśmy, ma być przedłużeniem i uobecnieniem biskupa w parafii. Nie mógłby jednak tej funkcji pełnić, gdyby jego praca duszpasterska w danej parafii nie była tym uobecnieniem i przedłużeniem biskupa, co często mogłoby być przy instytucji proboszcza nieusuwalnego.

O ile proboszcz nie godzi się na przeniesienie z danej parafii, w wypadku usuwania drogą administracyjną obowiązuje obecnie tylko jedna procedura¹⁴¹.

Nowy aspekt trwałości proboszcza na urzędzie podało Motu proprio Ecclesiae Sanctae przez wprowadzenie nowej instytucji do prawa kanonicznego, a mianowicie dobrowolnego zrzeczenia się urzędu proboszczowskiego na ręce biskupa. „Aby można było wykonać przepis nr 31 dekretu Christus Dominus, proszeni są wszyscy proboszczowie, aby zaraz po przekroczeniu 75 roku życia sami dobrowolnie złożyli zrzeczenie urzędu na ręce swego Biskupa, który biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności osób i miejsca, zadecyduje o przyjęciu lub odroczeniu tego zrzeczenia”¹⁴². Przyczyną wprowadzenia tej instytucji jest dobro duszpasterskie w parafii. W dekrecie Christus Dominus czytamy: „Usilnie prosi się proboszczów, którzy na skutek daleko posuniętego wieku lub z innej poważnej przyczyny doznają przeszkód w należyтым i owocnym dopełnieniu obowiązków, by sami dobrowolnie, czy to na wezwanie biskupa, zrzekli się swego stanowiska”¹⁴³.

A więc proboszcz ma obowiązek po ukończeniu 75 roku życia złożyć zrzeczenie się parafii niezależnie od tego, czy duszpasterstwo prowadzi wystarczająco, czy też nie. Natomiast biskup ma obowiązek czuwać i przypominać proboszczowi o wieku emerytalnym. Gdyby proboszcz nie skorzystał z jego rady, a przy tym cierpiałoby dobro dusz, biskup ma obowiązek usunąć proboszcza zgodnie z kan. 2157—2161¹⁴⁴. Należy jednak przypuszczać, że tego rodzaju wypadki będą jedynie wyjątkowe, bowiem rzetelne podejście do pracy duszpasterskiej nakaże proboszczowi samemu zrezygnować z zajmowanego stanowiska, skoro tylko zauważy sam lub biskup go o tym powiadomi, że jego praca jest mało owocna.

Z nakazu przedstawionego w Motu proprio Ecclesiae Sanctae możemy wnosić, że Kościół poleca biskupowi, aby do każdego proboszcza rezygnującego ze swego stanowiska podchodził indywidualnie i z wielką troskliwością o jego osobę jako o swego biskupiego współpracownika w zbawczym dziele Jezusa Chrystusa.

ZAKOŃCZENIE

Jak widać z naszych powyższych rozważań, proboszcz jest główną osobą spośród prezbiterium parafialnego, odpowiedzialnym za całokształt życia wspólnotowego Kościoła parafialnego. Jest on w najwłaściwszym i w najpełniejszym tego słowa znaczeniu głównym współpracownikiem biskupa w jego pasterskim posługiwaniu w terenie Kościoła partykularnego. Według ustawodawstwa okresu posoborowego, ma być on duszą wszelkich poczynań duszpasterskich w parafii. Również w nim ma się ześrodkować wszelkie bogactwo życia parafialnego.

¹⁴¹ Por. MPES I, n. 20 § 1—2 (PPK t. I, z. 1, n. 80).

¹⁴² Jak wyżej.

¹⁴³ DB n. 31.

¹⁴⁴ MPES I, n. 20 § 1 (PPK t. I, z. 1, n. 80).